

JOSEPH BRODSKY

Veepervel

Inglise keelest tõlkinud
Jan Kaus

Tõlgitud väljaandest:

Joseph Brodsky

Watermark

Farrar, Strauss & Giroux, 1992

Toimetanud Katrin Kern

Korrektuuri lugenud Triinu Tamm

Kujundanud Maris Kaskmann

© Joseph Brodsky, 1992. Kõik õigused kaitstud.

© Tõlge ja saatesõna. Jan Kaus ja Loomingu Raamatukogu, 2025

© Kaanefoto. Sergey Bermeniev, 1995. Vikipeedia, CC-BY-SA 4.0

Kolleegium

Toomas Haug, Tiit Hennoste, Maarja Kangro, Lauri Kitsnik, Hasso Krull,

Maria-Kristiina Lotman, Ilona Martson, Mati Sirkel, Elle-Mari Talivee,

Marek Tamm, Jaak Tomberg, Udo Uibo

Toimetus

Harju 1, 10146 Tallinn

Tel: 627 6425

E-post: LR@loominguraamatukogu.ee

Trükkitud Pakett

ISSN 1406-0515

ISBN 978-9916-755-66-2 (trükis)

ISBN 978-9916-755-67-9 (epub)

Omajagu aega tagasi sai ühe dollari eest 870 liiri ja mina olin saanud 32. Maakeragi oli kahe miljardi hinge võrra kergem ning baar *stazione*'s¹, kuhu ma tol külmal detsembriööl jõudsin, oli tühi. Seisin seal ja ootasin kohtumist ainsa inimesega, keda selles linnas tundsin. Ta jäi tublisti hiljaks.

Iga rändaja tunneb seda kombinatsiooni: segu väsimusest ja eelaimusest. See on aeg põrnitseda kellade numbrilaudu ja sõiduplaane, uurida marmori veresooni jalge all, hingata sisse ammoniaaki ja seda nüristavat lõhna, mida eritab külmadel talveöödel vedurite malm. Tegin seda kõike.

Näha polnud mitte kedagi, kui mitte arvestada haigutavat baari-meest ja liikumatut, budalikku *matrona*'t² kassaaparaadi taga. Meist polnud aga üksteisele mingit kasu: olin oma ainsa valuuta nende keeles, väljendi „espresso“, juba ära kulutanud; olin kasutanud seda kaks korda. Samuti olin ostnud neilt oma kõige esimese paki seda, millest sai aastate jooksul kas „Merda Statale“, „Movimento Sociale“ või „Morte Sicura“³: oma esimese paki MS-i. Nii et võtsin oma kotid ja väljusin.

Sel ebatõenäolisel juhul, kui kellegi pilk oleks jälginud mu valget London Fogi mantlit ja tumepruuni Borsalino kaabut, oleks ta näinud välja joonistumas tuttavat silueti. Ööl endal polnuks kindlasti olnud mingeid raskusi, et teda endasse neelata. Usutavasti on mimikri iga rändaja nimekirjas kõrgel kohal, ning selles Itaalias, mis tol hetkel mu meeltes mõlkus, segunesid viiekümnnendate mustvalged filmid ja mu eriala samavõrd akromaatileine keskkond. Sestap oli talv minu aasta-aeg; sellest, et näha välja nagu kohalik naistekütt või *carbonaro*⁴, oli mu arvates puudu vaid sall. Üldjoontes tundsin end parajalt silmatorkamatuna, et mõne madala eelarvega krimkas, või pigem siiski melodraamas taustaga kokku sulada või kaadrisse sobitada.

Öö oli tuuline, ja enne kui mu silma võrkkest midagi registreerida jõudis, haaras mind endasse äärmuslik õnnetunne: mu sõõrmeid tabas külmunud adru lõhn; miski, mis on minu jaoks alati olnud õnne sünonüüm. Mõne inimese jaoks on selleks värskelt niidetud muru või heina

1 Jaam (itaalia k). – Siin ja edaspidi tõlkija märkused.

2 Emand (itaalia k).

3 Riiklik pask, ühiskondlik liikumine, kindel surm (itaalia k).

4 Karbonaar, salaühingu liige XIX sajandil.

lõhn, teiste jaoks jõulude kuuseokka- ja mandariinihõng. Minu jaoks on see aga külmunud adru – osaliselt tulenes see onomatopoeetilisest seostest (vene keeles on adru imetabane водоросли), osaliselt aga mõiste ühitamatusest veealuse varjatud draamaga. Inimene tunneb ennast teatud elementides ära: hetkeks, kui hingasin *stazione* trepil seda lõhna sisse, olid varjatud draamad ja ühitamatused jõudnud juba ammu kujuneda minu tugevusteks.

Kahtlemata tulnuks seda külgetõmmet seostada Läänemere ääres, Montale luuletusest pärit vonkleva sireeni⁵ kodukohas veedetud lapsepõlvega. Ja ometi olid mul selle seose osas omad kahtlused. Esiteks polnud too lapsepõlv ülemäära õnnelik (harva, kui lapsepõlv seda on, pigem on see aeg õppida tundma enesejälestust ja ebakindlust); ja mis puudutab Läänemerd, tulnuks tõesti olla angerjas, et selle minu elupaigaks määratud osast pääseda. Igatahes pakkus mu lapsepõlv vaevu ainest nostalgiaks. Olin alati tundnud, et selle külgetõmbe läte oli pärit mujalt, teistpoolt eluloo piire, teistpoolt isiku geneetilist ülesehitust – kusagilt tema hüpotalamusest, millesse on salvestunud meie keelikloomadest esivanemate vahetust ümbrusest pärit muljed – näiteks selleltsamalt *ichthus*'elt⁶, kellest sai alguse praegune tsivilisatsioon. On muidugi omaette teema, kas too *ichthus* oli ka õnnelik.

Lõppude lõpuks on lõhn hapnikutasakaalu häire, teiste elementide sissetung – metaan? süsinik? väävel? lämmastik? Sõltuvalt sissetungija tugevusest saad sa osa kas aroomist, lõhnast või lehast. Tegu on molekulaarse suhtega ning mu meelest saabub õnn hetkel, kui sa märkad, et su isikliku koostise elemendid on vabad. Neid oli seal ümberringi päris palju, täielikus vabaduse seisundis, ja mind valdas tunne, justkui oleksin astunud külmas õhus omaenese autoportreesse.

Tausta moodustasid kirikukuplite ja katuseharjade ühtlaselt tumedad siluetid; sild kaardus üle veekogu musta kõvera, mille mõlemad otsad lõpmatus ära lõikas. Võõrsil saabub öine lõpmatus koos viimase

5 Eugenio Montale (1896–1981) oli itaalia kirjanik, kes pälvis 1975. aastal Nobeli kirjandusauhinna. Brodsky viitab siin Montale luuletusele „*L'Anguilla*“ („Angerjas“), mis algab nii: „Angerjas, jäiste vete / sireen, kes jätab Läänemere, / et jõuda meie meredesse [...] imbudes / läbi mudavallide...“ (Vt „Itaalia bukett“, tlk Märt Väljataga, Vikerkaar, 2001, nr 5-6, lk 13-14.)

6 *Ichthus* või *ichthys* tähendab kreeka keeles „kala“ ja viitab varakristluses alates II sajandist kasutatud sümbolile, šibboletil, „Jeesuse kalale“, mis aitas määratleda inimese religioosset kuuluvust.

laternapostiga, ja siin see seisiski, kahekümne meetri kaugusel. Valitses täielik vaikus. Aeg-ajalt libises mööda mõni hämaralt valgustatud paat, lõhkudes oma sõukruvidega suurt neonist CINZANO peegeldust, mis püüdis end seejärel taas musta vee vahasel pinnal paigale sättida. Ammu enne, kui see õnnestus, oli vaikus taastunud.

Kõik see tekitas tunde, mis võiks vallata kedagi, kes jõuab pärast pikki eemal viibitud aastaid kuhugi provintsi, mingisse tundmatusse, tähtsusetusse kohta – võimalik, et sünnipaika. Mitte just väikest rolli ei mänginud selles tundmuses mu enese anonüümsus, *stazione* trepil seisva üksiku kuju ühitamatus – kerge sihtmärk unustusele. Lisaks oli tegu talvise ööga. Ja mulle meenusid avaread ühest Umberto Saba luuletusest, mille olin millalgi ammu, eelmises elus, vene keelde tõlkinud: „Metsiku Aadria sügavustes...“ Sügavustes, mõtlesin, kaugustes, metsiku Aadria kadunud äärealal... Kui ma oleksin lihtsalt ümber pööranud, oleksin näinud *stazione*'t tema neooni ja urbaansuse täisnurkses suursugususes, näinud suuri tähti ütlemas „VENEZIA“. Aga ma ei pööranud. Taevas oli täis talviseid tähti nagu ääremaadel sageli. Tundus, et iga hetk võib hakata kauguses haukuma koer või hoopis kuulda kukke kiremas. Panin silmad kinni ja nägin külmunud adrututti, mis ajas ennast märjal, võib-olla jäävaabaga kaetud kivil kusa-gil universumis harali, oma asukohta teadvustamata. Mina olingi see kivi ning mu vasak peopesa oli see haraline adrututt. Parasjagu ilmus eikusagilt lai, lameda põhjaga paat, umbes nagu sardiinikarbi ja võileiva ristsugutis, ning pörkas mütsti vastu *stazione* kaid. Käputäis inimesi surus ennast kaldale ja kiirustas minust mööda, trepist üles raudteejaama. Seejärel nägin ainsat inimest, keda selles linnas tundsin: ta pakkus uhket vaatepilti.

Esmakordselt olin teda näinud õige mitme aasta eest, äsja mainitud eelmises elus: Venemaal. Vaatepilt oli tulnud sinna slavistikis, täpsemalt Majakovski-uurijaks maskeerituna. Sõpruskonnas, kelle hulka kuulusin, muutis see asjaolu vaatepildi huviobjektina peaaegu kõlbmatuks. Et see nii ei läinud, tulenes tema väljanägemisest. Ligi meeter kaheksakümmend pikk, peene kondiga, pikkade jalgadega, kitsa näoga, kastanpruunide juustega ning pähkelpruunide mandlikujuliste silmadega, imelise kujuga huultel rahuldav vene keel ja pimestav naeratus,